עין משפט נר מצוה

נו א מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' ח סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רנ סעיף ג וסי' רנג סעיף ג:

נז ב ג מיי' פי"א מהל' מאכלות אסורות הלכ' יד סמג לאוין קמח טוש"ע י"ד סי' קח סעיף ה:

נח ד מיי' שם טוש"ע שם סעי' א ועיין בהגה"ה:

נט ה מיי' פט"ו מהל' תרומות הלכה יד:

ס ו ז מיי' שם הל' י"ג ועיין בכ"מ טוש"ע י"ד סי' קח סעיף ד:

(א)ריחיה חלא (ב)וטעמא חמרא חלא והוה ליה מין במינו וכל מין במינו במשהו רבא אמר בנותן טעם (ג)(א)ריחיה חלא וטעמא חמרא חמרא והוה ליה מין בשאינו מינו וכל מין בשאינו מינו בנותן טעם האי (ג)בת תיהא (ב)עובד כוכבים בדישראל ש"ד ישראל בדעובד כוכבים אביי אמר אסור רבא אמר (ג)מותר אביי אמר אסור ריחא מילתא היא רבא אמר מותר (ד)ריחא לאו מילתא היא אמר רבא מנא אמינא לה דריחא ולא כלום הוא דתנן (ד)(ה)תנור שהסיקו בכמון של תרומה ואפה בו את הפת הפת מותרת לפי שאין (א) טעם כמון אלא ריחא כמון ואביי שאני התם דמיקלא איסוריה אמר רב מרי כתנאי (ה)הרודה פת חמה ונתנה ע"פ חבית של יין של תרומה ר"מ אוסר ור' יהודה מתיר רבי יוסי (ו)מתיר בשל חיטין ואוסר בשל שעורים מפני שהשעורים שואבות מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר ריחא מילתא היא ומר סבר ריחא ולא כלום הוא לרבא ודאי תנאי היא לאביי מי לימא תנאי היא אמר לך אביי לאו מי איתמר עלה אמר רבה בר בר חנה אמר ר"ל (ז)כפת חמה וחבית פתוחה

דברי

ריחיה חלא. יין זה סמוך לעירובו היה ריחיה חלא וטעמיה חמרא ובתר ריחיה אזלינן וכשנתערבו הוה ליה מין במינו: **בת תיהא.** נקב נוקבים במגופת חבית להריח את היין לבודקו אם יכול להתקיים (ב): להריח עובד כוכבים ביין ישראל שפיר דמי: **הפת מותרת.** לזרים: **שאין בה טעם כמון אלא ריח כמון.** ולאו משום דהוסק לא איכפת לן דתרומה אין איסורה איסור הנאה: **רבי מאיר אוסר.** לפי ששאבה את ריח היין: **לרבא.** דאמר לאו מילתא היא ודאי על כורחיה כתנאי אמריה למילתיה ולאו דברי הכל היא דהא ר"מ אוסר וליכא למימר איסור אלא משום ריחא: **לאביי.** דאמר מילתא היא: **לימא כתנאי היא.** מי אמרינן ר' יהודה לית ליה דאביי או דלמא לעולם אית ליה וטעמא דרבי יהודה הכא דקסבר אין ריח היין נכנס בפת אבל בבת תיהא דריח נסך נכנס בגוף מודי:

דברי

בת תיהא. פ"ה נוקבין נקב במגופת חבית להריח מיהו לשון בת קשה ופר"ח שיש קנה שקוע תוך החבית ובולט חוץ ומניחין (ג) לתוך קנה קטן כמין דד ומריחין דרך אותו דד ומש"ה נקט בת וגם יש ליישב פרש"י שבתוך אותו נקב שנקבו במגופה נותנין קנה קטן ומריחין דרך אותו קנה ומש"ה קרי לה בת:

עובד כוכבים בדישראל שפיר דמי. וקמ"ל דלא גזרינן אטו ישראל בדעובד כוכבים דאסר אביי: **ישראל** בדעובד כוכבים רבא אמר מותר. נ"ל דמיירי שאין העובד כוכבים נותן לו שכר ולא מחזיק לו טובה דחזקת טובה נמי חשיבא הנאה ונמצא משתכר באיסורי הנאה: **אביי** אמר אסור ריחא מילתא היא. וחשבינן ליה כשותה אבל אין לומר דחשבינן (ד) נהנה דא"כ מאי פריך מכמון של תרומה שנכנס ריחו בפת של ישראל שאני תרומה דשריא לישראל בהנאה שאינה של כלוי כי הכא דליכא אלא ריחא דמיירי שלא הסיק ישראל את התנור דא"כ כלה התרומה אלא שכהן הסיקו אלא ודאי הכי פליגי אי חשבינן כשותה או לא וטעמא דרבא דלא חשיב ליה כשותה לפי שהריח נכנס בפניו ומזיקו והקלקול רבה על התקון ושרי כדאמרינן פ"ק דחולין (דף ח.) גבי סכין של עבודת כוכבים מותר לשחוט בו משום דקלקולו רבה על תקונו אבל זילוף של יין נסך ודאי אסור דהויא הנאה גמורה כדאמרי' בפ"ק דפסחים (דף כ:) שותים מלוג בסלע ומזלפים מלוג בשתים אבל בשתיה ודאי לא מחשבינן ליה לזילוף מדמתירין בפ"ק דפסחים (דף כ:) לזלף היין של תרומה טמאה ואי בשתיה חשיב ה"ל *שותה תרומה טמאה שבמיתה אלא זילוף הנאה לחוד הוא דחשיב ומיתסר גבי יין נסך ולא דמיא לבת תיהא שהריח יוצא דרך הנקב ונכנס בחוזק בגופו ומזיק אבל זילוף הריח מתפזר: **רבא** אמר מותר ריחא לאו מילתא היא. פרק כילד צולין (פסחים דף עו:) פליגי נמי רב ולוי בריחא גבי בשר שמן שצלאו עם בשר נבילה רב אסר ולוי שרי והתם תניא כוותיה דרב ופי' שם רש"י ואע"ג דתניא כוותיה דרב לאסר מ"מ הלכה כלוי דשרי משום דרבא סבר כוותיה הכא גבי בת תיהא והלכה כרבא לגבי אביי ופסק כך רש"י פרק כילד צולין ולא נראה דהתם קאמר דעובדא הוה כההוא בייתא דאיטווא בהדי בישרא ואסריה רבא מפרזקא למיכליה בכותחא ומעשה רב וגם מר בר רב אשי אוסר שם אפילו במילחא והלכה כמותו בר מתרי מילי וע"ק דאי פליגי אביי ורבא בפלוגתא דרב ולוי א"כ ה"ל לאיתויי פלוגתייהו התם לכ"ע דודאי הלכה כרב דהתם דריחא מילתא היא והלכה כרבא נמי הכא גבי בת תיהא דריחא לאו מילתא היא ואביי נמי דהכא דאמר ריחא מילתא היא א"ל אנא דאמרי אפילו כלוי דאמר התם ריחא לאו מילתא היא דשאני הכא שהוא נהנה ומריח מן האיסור היין עצמו הלכך הוי לגמרי כאילו שותה מן היין עצמו אבל התם אינו אלא ריח האיסור נכנס בתוך ההיתר והוא אוכל את ההיתר והא אפילו אביי מודה דריחא לאו מילתא היא ורבא נמי דהכא א"ל אנא דאמרי אפי' כרב דאמר התם ריחא מילתא היא *דשאני הכא שהריח מזיק לו לפי שנכנס בגופו ולכך אמר דריחא לאו מילתא היא הלכך בין אביי בין רבא דהכא מצו סברי בין כרב בין כלוי דהתם והשתא הוי טובא גווני דריחא ריח החזק שבכולן פת חמה וחבית פתוחה דאסור לכ"ע וריח בשר פלוגתא דרב ולוי וקי"ל כרבא למטה מהם פת צוננת וחבית פתוחה או פת חמה וחבית מגופה והמותר לכ"ע פת צוננת וחבית מגופה ולענין ריחא דהתם הלכה כרב דאמר ריחא מילתא היא ה"מ בתנורים שלהם שהיו קטנים וה"ה תחת מחבת שלנו שקורין תרפי"ד בלע"ז שאופין תחתיה הפשטיד"א כמו כן ריחא מילתא היא אבל בתנורים גדולים שלנו אין לחוש לריחא ובלבד שלא יהא פי התנור סתום ואין לחוש אם אפו פשטיד"א של בשר (ז)עם טריט"א של גבינה בתנור א' רק שלא יגעו זה בזה או עם האיסור פי' כגון פשטיד"א של נבילה אין לחוש כמו כן אם שמנונית האיסור על המרדה שקורין פאל"ה בלע"ז אסור ליתן היתר עליה כל היום מיהו כשאינה בת יומא מותר להשתמש בה לכתחלה ולא גזרו שאינה בת יומא אטו בת יומא אפילו לכתחלה כיון דלא אפשר שהרי העובד כוכבים לא ישמע לו לעשות מרדה חדשה בכל פעם ופעם שישפוך עליה של איסור אבל אם ילא שמנונית האיסור דנבילה ונגע להיתר או תחת היתר אסור וא"ת אמאי לא הביא פרק כילד צולין גבי פלוגתא דרב ולוי ההיא דכמון של תרומה דהכא ולדחותה כמו שהביא בשמעתין וי"ל משום דלא דמי לריחא דהתם מיירי בריחא דפטם כגון בשר ונבילה ולכך אמר רב דריחא מילתא היא דאזיל האי ומפטם האי אבל גבי כמון שהוא מעשה תנור ולא פיטום אפי' רב מודה דריחא לאו מילתא היא ועל חטה וחמץ שנמצאת באחת מן המצות בי"ד לא מיבעיא קודם ו' שעות דמותרות האחרות לפי שנבטל בששים כמו חמץ שלא בזמנו אלא אפילו אחר ו' שעות מותרות האחרות משום דלא הוי חמץ בזמנו וחמץ שלא בזמנו אינו במשהו עד זמנו ממש דהיינו בז' ימים של הפסח וכן משמע בפסחים בפ' כל שעה (דף ל.) דקאמרינן לשם חמץ כשהוא לאחר זמנו בנותן טעם אפי' לר' יהודה דקאמר חמץ כשהוא לאחר הפסח בלאו וה"ה לאחר ו' שעות אך אותה מצה נכון לאוסרה ואם אפו המצות בשבעת ימי הפסח ונמצאת חטה באחת מהן כולן אסורות ובתנור נמי יש לאסור דאע"ג דתנורים שלנו ריחא לאו מילתא היא מ"מ נהי דטעם ליכא מ"מ משהו בעלמא איכא ואפי' במעשה תנור דלאו פטום: **אמר** רבא מנא אמינא לה דריחא לאו מילתא היא דתניא(ח) תנור שהסיקו בכמון של תרומה ואפה בו את הפת מותרת. וא"ת מ"ש מהא דאמר בפסחים פ' כל שעה (דף טו:) תנור שהסיקוהו בקליפי ערלה ואפה בו את הפת אסורה למ"ד יש שבח עצים בפת וי"ל דלא שייך לאסור (ה) שבח עצים בפת אלא דוקא באיסורי הנאה משום דיש שבח עצים בפת היינו שבח הנאה דעצים בתוך הפת וחשיב נהנה מן העצים הלכך התם גבי ערלה דאסור בהנאה אסרינן מהאי טעמא אבל הכא בתרומה דודאי מותרת בהנאה לזרים אין לאסור משום יש שבח עצים בפת ותדע דהאמר (ט)המבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל ואמאי בשוגג יאכל הא כל עצים בשבת מוקצים אפילו נתלשו מאתמול ויש שבח עצים בפת א"כ כשאוכל הפת שנאפה עם העצים יש שבח ואוכל מוקצה אלא ודאי כדפי' דלא אסרינן משום שבח עצים אלא דוקא באיסורי הנאה כדפרישי' ומוקצה מותר בהנאה הוא (י)ומכאן יש להתיר פת חמה (כ)שנאפה בי"ט דאין לאסור משום דשמא העצים שנאפה בהן נתלשו היום ומוקצים הם דמה בכך הא פרישי' דלא אמר יש שבח עצים בפת רק לענין איסורי הנאה ואם משום שמא טחנו החיטין היום וגם נילושו (ו) אין בכך כלום כיון דמעיקרא בעודם חיטין היו ראוין לכוס מיהו בה"ג חשיב להו נולד כשטחנן בי"ט מיהו ר' ישמעאל היה נוהג היתר בדבר וגם בשבת יש שמתירין ליקח פת חמה מן העובד כוכבים מטעמא דפי' אמנם בב' ימים של ר"ה שמע מורי שיש אוסרין לפי שלפעמים שהקציר נמשך עד ר"ה ויכולין לקצור בי"ט של ר"ה ולאפות בי"ט שני ונכון להחמיר בשני ימים טובים של ר"ה: (ז) **וכן** חומץ שנפל לתוך הגריסין. קשה וכי עד השתא לא אשמועינן דנותן טעם לפגם מותר הא מרישא שמעינן ליה וי"ל דקמ"ל דאע"ג דכי נפל לתוך הגריסין צוננין משביח כדאמר בגמ' אפ"ה לתוך גריסין רותחין שרי דלא גזרינן אטו צוננין:

אמר

מסורת הש"ס

א) ב"ב טו., ב) שם, ג) [נקב הוא שנוקבין בתגופ' החבית ומניחין פיהם ע"פ הנקב ושואפין את ריחו של יין ויודעין אם החמיץ ואם טוב הוא. ערוך ערך תה ד'], ד) תרומות פ"י מ"ד, ה) שם [מ"ג פסחים עו:], ו) [ועי' מ"ש תוס' לעיל יב: ד"ה אלא], ז) [נ"ל עם פשטיד"א], ח) [נ"ל דתנן], ט) [שבת לח.], י) [ועי' היטיב תוס' ב"ק קטו. ד"ה הכרעה], כ) שאלה עובד כוכבים ב"ש כל"ל.

◆

גליון הש"ס

גמ' וטעמא חמרא חלא. קשה לי דמה בכך דנקרא חלא מ"מ להוי כמו חלא למחרת ימלא דשכרא לאביי לאו בתר טעמא לא הוי מב"מ וה"נ הא סוף סוף אין טעמן שוין דזה טעמיה חלא וזה טעמיה חמרא וצ"ע גם ק"ל על רבא נהי דלא מקרי חלא מ"מ הא פשוט כיון דקלט ריחא דחלא סופו לעשות חלא לגמרי והוי מין במינו כמ"ש הר"ן גבי שאור בעיסה: תוס' ד"ה אביי וכו' שותה תרומה (טהורה) [טמאה] דבמיתה. תמיהני הא אוכל ושותה תרומה (טהורה) [טמאה] עובר בעשה אבל לא במיתה אא"כ באוכל תרומה טהורה בטומאת הגוף. וכן קשה לי על רש"י בכורות דף יב ע"ב וצ"ע: ד"ה רבא וכו' דשאני הכא שהריח מזיק לו. עיין תשובת מהרי"ק שרש קל"ג:

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' שאין בה טעם כמון אלא ריח כמון: (ב) רש"י ד"ה בת תיהא וכו' להתקיים הס"ד ואח"כ מ"ה עובד כוכבים ותיבת להריח נמחק: (ג) תוס' ד"ה בת תיהא וכו' ובולט לחוץ ומניחין לתוכו קנה קטן: (ד) ד"ה אביי וכו' דחשבינא ליה נהנה וכו' שהריח נכנס בגופו ומזיקו: (ה) ד"ה אמר רבא וכו' דלא שייך לאסור מטעם יש שבח עצים: (ו) בא"ד וגם נילושו היום אין בכך: (ז) ד"ה כגון חומץ שנפל:

◆

מוסף רש"י

הרודה. מן התנור (פסחים עו:). ר"מ אוסר. לזרים, מפני שנכנס בו ריח התרומה (שם). שואבות. את הריח (שם).